

ЕКОНОМІКА

Олександра Левченко

КЛАСИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ

Традиційними видами банківських операцій є операції, пов'язані з залученням вільних коштів і наданням кредитів юридичним і фізичним особам.

У ринкових умовах господарювання основною формою кредиту є банківський кредит. Суб'єктами кредитних відносин у сфері банківського кредитування є підприємства та організації, населення, держава та самі банки. В кредитній угоді суб'єкти кредитних відносин завжди виступають як кредитор та позичальник. Для банку кредиторами є юридичні та фізичні особи, які надали свої тимчасово вільні кошти у розпорядження банку на визначений термін, передбачений угодою. Банк у цьому разі виступає позичальником, який отримав кошти в користування і повинен повернути їх у встановлений строк.

Здійснюючи перерозподіл отриманих ресурсів шляхом надання кредитів підприємствам, які потребують додаткових коштів в процесі своєї господарської діяльності, банки виступають кредиторами.

Формування ринкових відносин в Україні супроводжується зміною статусу (зміною власності) суб'єктів кредитних відносин. У галузі банківської діяльності відносини власності додатково врегульовані Законом України «Про банки і банківську діяльність» (від 20.03.1991 р. № 872-ХІІ) із змінами і доповненнями.

Сталися зміни державної форми власності банків на різні форми власності: державну, змішану, акціонерну та приватну. Процес роздержавлення, приватизації підприємств привів до збільшення кількості господарюючих суб'єктів різних форм власності — державної, комунальної, колективної, приватної, спільної, змішаної. В практиці кредитних відносин спостерігається розширення позичальників за рахунок не тільки суб'єктів господарювання, але й органів державної влади. Розглядаючи кредити, які банки надають підприємствам в складних умовах переходу країни до ринкової системи господарювання, а також враховуючи територіальне розгалуження структури банків (відділення, філії, представництва), можна відмітити, що кредити надаються для підтримання реалізації загальнодержавних програм, регіональних програм з розвитку виробництва та соціальної сфери, надані для сприяння становлення малого та середнього бізнесу, приватної справи, розширення та зміцнення міжнародних економічних зв'язків.

Інвестиційна діяльність банків зосереджена на реалізації найбільш перспективних проектів будівництва народногосподарського призначення, реконструкції, розширення та технічного переозброєння підприємств, модернізації та оновлення технологій, виробництва, будівництва об'єк-

тів житла та соціальної сфери. Визначення проєктів для довгострокового кредитування здійснюється банками в межах наявних ресурсів. Доля довгострокового кредитування в активних операціях банків, як правило, незначна: по-перше, тому що банки не мають достатніх джерел залучення довгострокових коштів, а, по-друге, тому що в сучасних умовах є великий ризик неповернення виданих коштів.

В Україні накопичений достатній досвід інвестування житлового будівництва. Впродовж трьох років «Київміськбуд» та банк «Аркада» застосовують переваги гнучкого фінансування будівництва за допомогою коштів громадян та коштів банку. Банк «Аркада» став першим в Україні інвестиційним банком, який здійснює фінансування будівництва квартир та програму «квартира на виплат».

Банки активно проводять операції з іноземною валютою для супроводження зовнішньоекономічної діяльності своїх клієнтів, а також беруть участь у програмі Світового банку з розвитку фінансового сектора України.

Кредитування суб'єктів підприємництва залишається для банків основним видом активних операцій. Суть їх полягає у наданні клієнтам платних грошових позик на заздалегідь обумовлених та погоджених умовах.

Керівництво банку найбільшу увагу приділяє кредитуванню у зв'язку з:

- прерогативою розміщення залучених коштів в кредитні операції;
- з високим ступенем ризику, що пов'язаний з кредитними операціями (непогашення основного боргу та несплатою відсотків за користування кредитом);
- отриманням більшої частини доходів банку від кредитування.

У процесі здійснення кредитування, аналізу та управління кредитним портфелем банку виникають різноманітні питання щодо характеристики та класифікації кредитів за різними ознаками та критеріями. Кредитних працівників банківських установ цікавлять питання, що пов'язані з:

- кредитом;
- підприємством, якому надається кредит.

Діюча класифікація кредитів в Україні

		Характером використання позичених коштів	
		Наявністю забезпечення	
		Строк користування	
		Метод надання	
		Спосіб погашення	
		Спосіб сплати відсотків	
		Кількість кредиторів	
Регіон України	КРЕДИТ	Галузь економіки	
Основна діяльність		Клієнт якого банку	
Термін функціонування		Ступінь ризику	
Розмір підприємства		Цільове спрямування	
За напрямками діяльності		Валюта кредитування	
Форма власності		Форма видачі кредиту	
Розмір кредиту		Спосіб видачі кредиту	
Сектор економіки			

Рис. 1. «Коло питань, що пов'язані з рухом позичених коштів та підприємством-позичальником».

Вивчення класифікації кредитів, що приводиться в економічній літературі вчених економістів Едвіна Дж. Долана, Пітера С. Роуза, В. Лексіса, В. М. Усоскіна, О. І. Лаврушина, В. І. Колесникова, Л. П. Кроливецької, Є. Ф. Жукова, А. М. Мороза, М. І. Савлука* та інших, показало, що класифікація здійснюється за різного роду ознаками та критеріями, причому різні автори використовують різні критерії, що видно із таблиці 1.

Табл. 1. «Класифікація кредитів за різними ознаками та критеріями»

№ п/п	Класифікація кредитів	США			Росія		Україна		
		Едвін Дж. Долан	Жуков Є. Ф.	Пітер С. Роуз	О. І. Лаврушкін	В. І. Колесникова, Л. П. Кроливецька	М. І. Савлук	А. М. Мороз	Положення № 246 НБУ
1	За призначенням, в т. ч. позики: — торговельно-промисловим підприємствам	+	+						
	— сільськогосподарські	+		+	—	+		+	—
	— під нерухомість	+		—	—	—		+	—
	приватним особам	+		+	—	+		+	+
—	урядовим органам	+		—	—	—		+	—
—	фінансовим організаціям	+		+	—	—		+	—
2	За наявністю і характером забезпечення	—	+	—	—	+	+	+	+
3	За строками використання	—		—	+	+	+	+	+
4	За методами надання	—		—	—	—		+	+
5	За способами погашення	—		—	—	—		+	+
6	За ступенем ризику	—		—					+
7	За характером сплати	—		—	—	—		+	—
8	За кількістю кредиторів	—		—	—	—		+	—
9	В залежності від	—	+	—	+	+		—	—
10	В залежності від сфери функціонування	—		—	—	+		—	—
11	За розмірами			"	"	+			

1. «Деньги, банковское дело, кредитная политика» / Едвін Дж. Долан, Колін Д. Кемпбелл, Розмар Дж. Кемпбелл, С-Петербург, — 1994. — С. 110.
2. «Банковское дело» под ред. профессора Лаврушина О. И., М. «Банковский и биржевой научно-консультационный центр». — 1992. — С. 164—165.
3. «Общая теория денег и кредита» под ред. профессора Жукова Е. Ф. — М., 1995. — С. 303.
4. «Основы банковского дела» под ред. профессора Мороза А. Н. — К, 1994. — С. 58—62.
5. «Банковский менеджмент» Питер С. Роуз / М., «Академия народного хозяйства при Правительстве Российской Федерации», «Дело ЛТД», 1995. — С. 170—173.
6. Положення НБУ «Про кредитування», затверджене постановою Правління НБУ від 28.09.95 р. — № 246 (із наступними змінами і доповненнями).
7. «Банковское дело» под р. Колесниковой В. И., Кроливецкой Л. П., М.: «Финансы и статистика», 1995. — С. 215—216.
8. Савлук М. І. «Гроші та кредит». — К, 1992. — С. 123.

12	За способом надання	+		+	—	+	—	—
13	За методами погашення	—	+	—	—	+	—	—
14	За формою кредиту	—		—	—	—	—	+
15	За дебіторською заборгованістю по лізингу	+		—	+	—	—	—
16	За позиками іноземним банкам і офіційним організаціям	+		—	—	—	—	—
17	Інші позики	—		+	—	—	—	—
18	Іпотечні позики	—				—	—	—
19	За строками погашення		+	+	—			
20	За методами погашення відсотків		+					
21	За наданням на поточні і капітальні витрати							+
22	За обслуговуванням виробничих і споживчих потреб							+
23	До економічної сфери застосування							+

Класифікація кредитів в економічній літературі наводиться за різними критеріями та ознаками. Едвін Дж. Долан та Пітер С. Роуз дають класифікацію кредитів за вісьмома та сімома ознаками відповідно. Причому, класифікація банківських послуг приводиться у відповідності з метою кредитування, тобто як планується використати отриманий банківський кредит. Банки США подають інформацію про структуру свого кредитного портфеля за метою кредитування у відповідності з формою, відомою як Схема А, яка прикладається до балансу. Дана класифікація позик банків США основана на використанні грошових коштів. Всі інші ознаки, що стосуються кредиту (забезпечення, терміну погашення і т. і.) в класифікації участі не беруть.

У Росії класифікація кредитів здійснена О. І. Лаврушиним за двома ознаками, В. І. Колесниковим та Л. П. Кролівською — за вісьмома ознаками.

Банківські позики охарактеризовані за різними ознаками, включаючи групи позичальників, призначення, строки, розміри, забезпечення і т. д.

В Україні класифікацію кредитів А. М. Мороз приводить за сімома ознаками. НБУ в Положенні «Про кредитування», затвердженому постановою Правління НБУ від 28.09.95 р. № 246 (із наступними змінами і доповненнями), класифікація кредитів приведена за шести ознаками, які характеризують форму, строки, забезпечення, ризик, методи надання та строки погашення.

Класифікація кредитів в Україні передбачає характеристику за різними ознаками, котрі дають відповідь на різного роду питання, що виникають у процесі аналізу кредитної заборгованості, як окремого позичальника, так і кредитного портфеля банку в цілому.

Розглядаючи класифікацію кредитів, бачимо, що автори приводять одну, дві або декілька ознак одночасно. Наприклад, М. І. Савлук класифікує кредити за ознаками, називаючи їх видами кредитів «за економічною сферою застосування», «за обслуговуванням виробничих і споживчих потреб», «за наданням на поточні та капітальні витрати», «за строком користування», «за забезпеченням», а А. М. Мороз розгля-

дає класифікацію кредитів «за призначенням та характером використання позичених коштів», «за наявністю та характером забезпечення», «за характером і способом сплати відсотків».

Класифікація кредитів «за призначенням та характером використання позичених коштів» (А. М. Мороз), «в залежності від позичальників» (О. І. Лаврушин), «за обслуговуванням виробничих і споживчих потреб» (М. І. Савлук), «за основними групами позичальників» та «за призначенням» (В. І. Колесников, Л. П. Кролівецька), «за категоріями позичальників» та «на комерційні витрати» (Є. Ф. Жуков), «за метою кредитування» (Пітер С. Роуз), «за категоріями» (Едвін Дж. Долан) мають як спільні напрямлення, так і напрямлення, що відрізняються.

Так, М. І. Савлук, приводить класифікацію «за обслуговуванням виробничих і споживчих потреб» з поділом кредиту на виробничий і споживчий. О. І. Лаврушин наводить класифікацію «в залежності від позичальників», поділяючи кредит в залежності від підприємств, що його отримали: державні, кооперативи, орендарі, громадяни, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю, банки, спільні підприємства, органи влади і міжнародні організації. Направлення, що приведені А. М. Морозом «за призначенням та характером направлення позичених коштів», поділ кредиту визначено за призначенням, як торговельно-промисловим підприємствам, в нерухомість, споживчі, сільськогосподарські, міжбанківські, небанківським установам, органам влади, а за характером позичених коштів, як контокорентний кредит, під цінні папери, кредити, пов'язані з вексельним обігом. Враховуючи ті напрямлення, які розглядаються А. М. Морозом, класифікацію кредитів В. Г. Колесников та Л. П. Кролівецька розглядають за двома ознаками: «за групами позичальників» з поділом кредиту господарству, населенню, органам державної влади, та «за призначенням» з поділом на споживчий, торговий, промисловий, сільськогосподарський, інвестиційний і бюджетний.

Продовжуючи класифікацію кредитів, розглянемо класифікацію, що приводять Долан Є. Д., Пітер С. Роуз, Є. Ф. Жуков. Наприклад, Долан Є. Д. дає класифікацію «за категоріями позичальників»: торговельно-промисловим підприємствам, під нерухомість, приватним особам, урядовим організаціям, фінансовим організаціям, сільськогосподарським організаціям, за лізингом, іншим банкам і офіційним організаціям. Дану ознаку Пітер С. Роуз називає «за метою користування»: іпотечні, фінансовим установам, сільськогосподарським підприємствам, торговельно-промисловим підприємствам, приватним особам, інші і лізингове фінансування. Застосовуючи класифікацію кредитів «на комерційні цілі», Є. Ф. Жуков розглядає, як тимчасові потреби капіталовкладення, біржові спекуляційні операції, споживчі кредити, а застосовуючи ознаку «по категоріях позичальників» розглядає, як кредити акціонерним компаніям, приватним підприємствам, торговельно-промисловим підприємствам, комунальним, сільськогосподарським, органам влади, брокерським організаціям, кредитно-фінансовим установам, населенню.

У «Положенні про кредитування», затвердженому постановою Правління НБУ від 28.09.95 р. № 246 дана класифікація кредиту «за формою», як банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний, споживчий.

У Законі України від 22.05.97 р. № 283/97-ВР «Про внесення змін в Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» «наведена класифікація кредитів: фінансовий з поділом на банківський та небанківських установ, товарний, під цінні папери.

Діє також державний кредит, при якому кредитором є держава або місцеві органи влади, використовується такий кредит для покриття частки державних видатків із бюджетів.

У відповідності з «Порядком надання органами державної податкової служби відстрочок і розстрочок, сплати податків, інших платежів», затвердженим наказом ДПАУ від 08.04.98 р. № 172, розглядається податковий кредит для сплати податків і неподаткових платежів.

Проаналізувавши дану класифікацію кредитів, що приведена різними авторами і представлена різними ознаками, можна виділити види, форми, цілі, призначення кредиту.

Класифікацію кредитів «за видами» можна подати у такому розрізі: фінансовий (банківських і небанківських установ), комерційний (товарний), податковий, за формою використання коштів: іпотечний, лізинговий, консорціумний, інвестиційний, контокорентний, овердрафт, кредитна лінія, під цінні папери, пов'язаний з вексельним обігом, ломбардний, факторинг і форфейтинг; за метою: тимчасові виробничі потреби, капітальні вкладення, біржові спекуляції, споживчі кредити; за призначенням: промисловим підприємствам, торговим підприємствам, в нерухомість, сільськогосподарським підприємствам, банкам, небанківським установам, органам влади, спільним підприємствам, міжнародним організаціям і населенню. Приведена класифікація «за призначенням» не дозволяє мати інформацію з точки зору загальнодержавного значення. Дана класифікація відображає одночасно класифікацію позичальника з відображенням галузі, сектора економіки, а також характеру направлення використання позичених коштів. Авторами не розглядаються надані кредити з позиції розвитку галузі економіки, сектора економіки і власності підприємства. Дані ознаки необхідні для прийняття рішень урядом держави з метою підтримки тих галузей народного господарства, які мають визначальну роль для всього народногосподарського комплексу України. Неодноразово на всіх рівнях говориться про підтримку середнього та малого бізнесу в Україні, розвиток приватної справи, але знайти інформацію про отриману підтримку банківським кредитом, даного бізнесу в цілому по Україні неможливо.

Враховуючи загальнодержавне значення підтримки розвитку галузей економіки, вважаємо за потрібне розмежувати класифікацію кредитів за направленням, як надання кредитів підприємствам галузі економіки та сектору економіки. Статистика Міжнародного Валютного Фонду та рекомендації ООН передбачають секторний підхід при видачі кредитів — кредити надають державним підприємствам, уряду, виробничим галузям і т. д.

Авторами не розглядається класифікація кредитів «за формою власності позичальника», а, враховуючи, що нині діє державна, колективна, спільна, приватна, іноземна власність, необхідно мати інформацію про підтримку підприємств різних форм власності.

Далі класифікацію кредитів «за забезпеченням» приводять М. І. Савлук, В. І. Колесников, Л. П. Кролівецька, Є. Ф. Жуков та НБУ в Положенні про кредитування. НБУ розглядає ознаку «за забезпеченням» з поділом на забезпечені, гарантовані, незабезпечені (бланкові) кредити. Бланкові кредити розглядаються НБУ і як форма кредиту, і як його забезпечення, а А. М. Мороз, М. І. Савлук, В. І. Колесников, Л. П. Кролівецька розглядають кредит «за забезпеченням», як забезпечені і незабезпечені, в той час як Є. Ф. Жуков розглядає дану ознаку з позиції бланкових та забезпечених кредитів. У залежності від строку користування кредитними коштами, автори О. І. Лаврушин, М. І. Савлук та НБУ розглядають кредит, як короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий, в той час, як А. М. Мороз розглядає дану ознаку,

як строкові кредити з поділом на короткострокові, середньострокові і довгострокові, прострочені, відстрочені, безстрокові, а В. І. Колесников та Л. П. Кролівецька розглядають дану ознаку, як кредити до запитання та строкові.

У практиці міжбанківського кредитування кредитна угода може укладатися на різні строки — від кількох годин до трьох місяців. В кредитних портфелях більшості банків зростають як обсяги, так і питома вага міжбанківських кредитів. Особливої популярності набрали нічні кредити. Потреба підприємств в отриманні коштів поділяється на поточні потреби, пов'язані з плановим розвитком виробництва або торгівлі, та невідкладні потреби, пов'язані з незапланованими витратами, що виникають в процесі діяльності суб'єктів господарювання у зв'язку з обслуговуванням окремо взятих угод, незбалансованістю строків, затримкою платежів з боку партнерів. Згідно з діючою класифікацією такі кредити відносяться до короткострокових. Враховуючи широко застосовувану практику кредитування на короткий термін, дані кредити, на нашу думку, необхідно віднести до іншої категорії, наприклад, ультрастрокові. Практика кредитування свідчить про те, що питома вага кредитів, виданих строком до 3 місяців, значна і складає більше 80%. Видаючи кредити на короткий термін, маємо більшу кількість обертів, що здійснюють кредитні ресурси, а необхідність повернення коштів та сплати відсотків за користування ними збільшують розмір кредитних ресурсів банку після закінчення терміну кредитної угоди. Практично виникає необхідність виділити дані кредити в окрему категорію, оскільки вони пов'язані з малим строком користування, а значить, і менш ризикові для банку, здійснюючи більшу кількість обертів, приносять більший дохід банку. Тоді класифікація кредитів за строками надання буде мати такий вигляд:

- ◆ ультрастрокові — від годин до 3 місяців
- ◆ строкові:
 - короткострокові — від 3 місяців до 1 року
 - середньострокові — від 1 до 3 років
 - довгострокові — понад 3 роки.

Національний банк України класифікує кредити за ступенем ризику, поділяючи їх на стандартні та кредити з підвищеним ризиком. Враховуючи рейтинг, який може бути присвоєний кредиту, можна запропонувати класифікацію: стандартні, під контролем, сумнівні до повернення, безнадійні кредити.

Ознаку «за методами надання» розглядає А. М. Мороз та НБУ, як кредити, що надаються в разовому порядку у відповідності з кредитною лінією та гарантовані кредити, в той час В. І. Колесников та Л. П. Кролівецька розглядають ознаку не за методом надання кредиту, а за «способом надання», як компенсаційні та платіжні кредити. Погашення кредитів розглядається авторами «за способами погашення», як поступове погашення, одноразове, особливе (А. М. Мороз), «за методами погашення» в розстрочку та одноразово (В. І. Колесников та Л. П. Кролівецька), «за строками погашення» водночас, в розстрочку, достроково, з регресією, після закінчення періоду (НБУ), а «за методом погашення», як одноразово і в розстрочку і «за строками погашення», як строкові (короткострокові, середньострокові і довгострокові), так і до запитання (Є. Ф. Жуков).

Ознака «за характером і способом сплати відсотків» за кредитами розглядається, як кредити з фіксованою, плаваючою ставкою, з сплатою відсотків у міру використання позичених коштів, та з одночасним отриманням кредиту (А. М. Мороз), в той же час розглядається кредит «за

методами погашення відсотків» одноразово або в розстрочку (Є. Ф. Жуков). Інші автори дану ознаку не використовують.

Далі класифікація кредитів розглядається «за кількістю кредиторів», як кредити надані одним банком, консорціумні, паралельні (А. М. Мороз), «за відношенням до економічної сфери застосування», як внутрішні і міжнародні (М. І. Савлук), «за розмірами», як великі, середні, малі (В. І. Колесников та Л. П. Кролівецька).

Класифікація кредитів також здійснена і «за наданням на поточні та капітальні витрати», як кредити, надані в обороти фонди і основні фонди (М. І. Савлук), та «в залежності від сфери функціонування», як розширене відтворення основних фондів та в обігові кошти (В. І. Колесников та Л. П. Кролівецька).

Авторами не розглядається класифікація кредитів «за способом надання кредиту», як шляхом перерахування коштів на поточний рахунок клієнта, або ж шляхом оплати документів безпосередньо за рахунок позикових коштів, коли досягається цільове призначення отриманого кредиту, а також «за формою надання», як надання в готівковій або безготівковій формі, «за валютою кредитування», як кредитування в національній чи іноземній валюті, а також «за поділом клієнтури», як інсайдер, клієнт банку чи клієнт іншого банку, враховуючи практику кредитування клієнтів не тільки свого банку, «за ступенем ризику», як стандартні, під контролем, сумнівні та безнадійні.

Багатогранність кредитних послуг викликає потребу в класифікації існуючих видів грошових позик. Банківські позики можуть бути охарактеризовані з точки зору їх призначення, наявності забезпечення, терміновості, методів, способів та форми надання, способу погашення, розміру, характером і способом сплати відсотків, кількістю кредиторів, галузі, сектора економіки, виду та форми власності позичальника, цільового спрямування, валютою кредитування, поділом клієнтури, ступенем ризику, терміном погашення.

Як показує аналіз ознак та критеріїв класифікації кредитів, неможливо вважати, що в теоретичному плані класифікація кредитів дана вичерпно, враховуючи різновидність позик, що надають комерційні банки.

Виходячи з особливостей діяльності суб'єктів, термінів погашення залучених коштів, терміни погашення активів визначаються банком або самостійно підприємствами-позичальниками (дострокове погашення кредиту). Найважливішим для банку є порівняння термінів погашення активів і зобов'язань, для чого необхідно скласти платіжний календар, який допомагає в побудові кредитного портфеля банку в залежності від наявних сум залучених депозитів та строків їх погашення. Як свідчить практика, не всі банки складають платіжний баланс (календар), а тому терміни погашення кредитів не співпадають з термінами погашення залучених коштів і виникає ризик незбалансованої ліквідності банку. Відповідно до міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 30 «Розкриття інформації в фінансових звітах банків і подібних фінансових установ» терміни погашення кредитів можуть класифікуватися за такими ознаками:

- за терміном, що залишився до погашення;
- за періодом, що залишився до дати погашення;
- за початковим періодом до дати погашення.

Перехід банків України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО), згідно з постановою Правління Національного банку України № 315 від 29.10.1996 р. «Програма реформування бухгалтерського обліку і звітності в комерційних банках України», зумовив зміни вимог щодо складання форм банківської звітності відповідно до нового «Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків та Націо-

нального банку України», затвердженого постановою Правління НБУ від 21.12.1997 р. № 388.

У зв'язку з проведенням реформування бухгалтерського обліку і звітності класифікація банківських кредитів потребує вдосконалення. Здійснивши аналіз класифікації кредитів, можна запропонувати розширити її за такими ознаками:

- за способом надання кредиту:
 - шляхом оплати розрахункових документів позичальника;
 - шляхом перерахування коштів на поточний рахунок клієнта;
- за формою надання:
 - готівкова форма;
 - безготівкова форма;
- за валютою кредитування:
 - в національній валюті;
 - в іноземній валюті;
- за цільовим спрямуванням:
 - комерційні в поточну діяльність;
 - фінансові в інвестиційну діяльність;
- за розміром:
 - великі;
 - середні;
 - малі;
- за поділом клієнтури:
 - «інсайдерам»;
 - клієнт банку;
 - клієнт іншого банку;
- за галузями економіки:
 - промисловість;
 - сільське господарство;
 - транспорт;
 - будівництво;
 - торгівля;
 - матеріально-технічне забезпечення;
 - житлово-комунальне господарство;
 - освіта;
 - культура і т. д. за галузями економіки;
- за секторами економіки:
 - кредити банківським установам;
 - суб'єктам господарської діяльності;
 - фінансовим установам;
 - некомерційним організаціям;
 - фізичним особам;
- за формою власності позичальника:
 - державна;
 - колективна;
 - спільна;
 - приватна;
 - іноземна;
- за ступенем ризику:
 - стандартні;
 - під контролем;
 - сумнівні;
 - безнадійні;
- за терміном погашення:
 - що залишився до погашення;
 - періодом, що залишився до погашення;
 - початковим періодом до дати погашення.

Запропонована класифікація кредитів дає більш детальну характеристику заборгованості за кредитами, відображаючи сектор економіки, цільове спрямування, форму власності підприємств, що отримали кредит, валюту кредитування, кредити, отримані клієнтами банку чи клієнтами іншого банку, обслуговування внутрішнього і зовнішнього обороту кредитними коштами банківських установ.

Ця класифікація надає змогу розглядати надані кредити не тільки з позиції самого кредиту, але й з позиції підприємства-позичальника, а через нього з позиції загально-державного значення.

Класифікація кредитів з точки зору відношення позичальника до галузі, сектора економіки, цільового спрямування, валюти кредитування, форми власності: має загальнодержавне значення, бо в умовах ринкової економіки об'єктом кредитних відносин виступають кошти, як загальний ресурс. За їх допомогою є можливість придбати матеріальні, технічні, природні, трудові ресурси, що необхідні для процесу виробництва, технічного переозброєння, реконструкції діючих підприємств та здійснення торгівлі.

Кредит є економічним важелем управління економікою держави, який сприяє розвитку економіки України або її дестабілізує. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки кредит має збалансувати ринок та відіграти антиінфляційну роль.

У нинішній час комерційним банкам надано право самостійного визначення об'єктів, термінів і умов кредитування, тобто банки не мають ніяких заборон і керуються тільки своїми інтересами і можливостями в процесі кредитування.

При проведенні кредитної політики комерційні банки повинні виходити із необхідності поєднання інтересів банку, його акціонерів і вкладників, суб'єктів господарської діяльності, враховуючи загальнодержавні інтереси.

Кредитна політика НБУ, комерційних банків, уряду держави повинна зосереджуватись на стратегічно важливих для країни галузях економіки, розвитку агропромислового комплексу, прискоренні науково-технічного прогресу, збільшенні виробництва товарів та наданні послуг населенню. Розвиток та підтримка пріоритетних та стратегічно важливих галузей економіки повинна забезпечуватись банківським кредитом у відповідності з прийнятою програмою загальнодержавного масштабу за участю комерційних банків країни.

Класифікацію кредитів можна здійснити за такими групами напрямків процесу кредитування:

Рис. 2. Схема класифікації кредитів за напрямками процесу кредитування

Враховуючи доповнення до діючої класифікації кредитів в Україні, можна узагальнити класифікацію кредитів за такою схемою:

КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТІВ

НАДАННЯ

За формою використання коштів

- іпотечний кредит;
- позички під нерухомість;
- споживчі кредити;
- контокорентний кредит;
- кредит під цінні папери;
- кредити, пов'язані з вексельним обігом;
- корсорціумний;
- паралельний;
- лізинговий;

Операції, що мають кредитний характер

- акцептний кредит;
- авальний кредит;
- обліковий кредит;
- факторинг;
- форфейтинг;

За методом надання

- у разовому порядку;
- у відповідності з відкритою кредитною лінією;
- гарантовані кредити;

За способом надання кредиту

- шляхом оплати розрахункових документів;
- шляхом перерахування коштів на рахунок клієнта;

За формою надання

- готівкова форма надання кредиту;
- безготівкова форма надання кредиту;

За цільовим спрямуванням

- комерційні в поточну діяльність;
- фінансові в інвестиційну діяльність;

За обслуговуванням обороту

- обслуговування внутрішнього обороту;
- обслуговування зовнішнього обороту;

За валютою кредитування

- в національній валюті;
- в іноземній валюті;

За розміром

- великі;
- середні;
- малі;

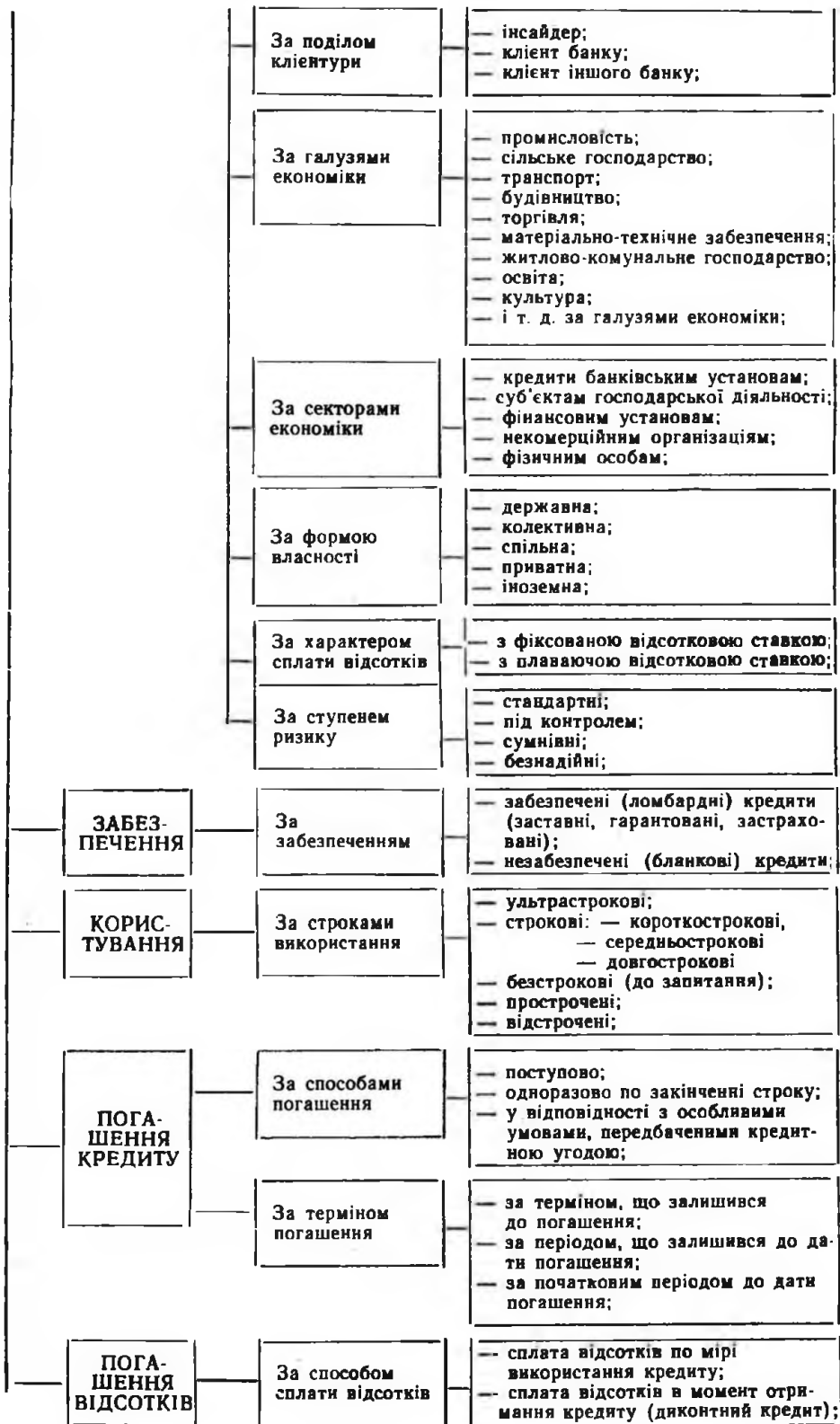

Рис. 3. Схема класифікації кредитів за різними ознаками і критеріями

Національний банк України, адміністрація комерційних банків зацікавлені в отриманні правдивої інформації, яка необхідна для порівняння підсумків минулого періоду діяльності банку та прийняття обґрунтованих рішень в майбутньому.

Запропонована класифікація кредитів дозволить аналізувати кредитний портфель банку за різними ознаками, що дасть можливість:

- краще використовувати структурування кредитів за підприємствами-позичальниками, які представляють різні галузі економіки, що зменшить кредитні ризики банку;

- сформувати базу даних в банку щодо присутності всіх можливих варіантів та параметрів по наданих кредитах для здійснення аналізу кредитного портфеля банку за різними ознаками та критеріями, здійсненні внутрішнього та зовнішнього аудиту, ефективності та економічності операцій по кредитуванню, визначаючи завдання, обсяги та методи, що застосовуються внутрішніми та зовнішніми аудиторами, враховуючи вимоги «Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України», затвердженого постановою Правління НБУ від 20.03.98 р. № 114. Впровадженню ефективної, достовірної та повної інформаційної системи управління для своєчасного виявлення та усунення недоліків та порушень у здійсненні кредитних операцій, ефективного управління ризиками, що пов'язані із кредитуванням, а також допоможе у прийнятті управлінських рішень на мікроекономічному рівні;

- сформувати базу даних в Національному банку України в цілому по банківській системі, використавши базу даних комерційних банків;

- видати консолідовану інформацію по кредитній заборгованості підприємств України для проведення аналізу аналітичним центром НБУ та Міністерством статистики України;

- використати дану інформацію в інтересах розвитку і утвердження ринкових відносин в Україні, розвитку пріоритетних та стратегічно важливих галузей, що потребують державної підтримки та прийняття управлінських рішень на макроекономічному рівні.

